HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

10 septembrie 2009 *

În cauza C-201/08,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Hessisches Finanzgericht (Germania), prin decizia din 8 mai 2008, primită de Curte la 16 mai 2008, în procedura

Plantanol GmbH & Co. KG

împotriva

Hauptzollamt Darmstadt,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul A. Rosas, președinte de cameră, domnii A. Ó Caoimh (raportor), J. N. Cunha Rodrigues, U. Lõhmus și doamna P. Lindh, judecători,

* Limba de procedură: germana.

avocat general: domnul J. Mazák,
grefier: doamna R. Șereș, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 6 mai 2009,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Plantanol GmbH & Co. KG, de domnul J. Runkel, gérant;

— pentru le Hauptzollamt Darmstadt, de domnii M. Völlm și K. Goldmann, în calitate de agenți;

— pentru guvernul polonez, de domnul M. Dowgielewicz, în calitate de agent;

— pentru guvernul Regatului Unit, de domnul S. Ossowski, în calitate de agent, asistat de domnul P. Mantle, barrister;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii W. Mölls, B. Schima și K. Gross, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 3 din Directiva 2003/30/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 mai 2003 de promovare a utilizării biocombustibililor și a altor combustibili regenerabili pentru transport (JO L 123, p. 42, Ediție specială, 13/vol. 39, p. 170), precum și a principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime.

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Plantanol GmbH & Co. KG, pe de o parte, și Hauptzollamt Darmstadt (autoritatea vamală din Darmstadt), pe de altă parte, cu privire la plata impozitului pe energie aferent lunii mai 2007.

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

Directiva 2003/30

3 Potrivit considerentelor (10), (12), (14), (19), (20), (22) și (27) ale Directivei 2003/30:

„(10) Promovarea utilizării biocombustibililor în transporturi constituie un pas înainte spre o aplicare mai largă a biomasei, care va permite în viitor o dezvoltare mai intensă a utilizării biocombustibililor, fără a exclude, în același timp, alte opțiuni și, în special, opțiunea de utilizare a hidrogenului.

[…]

(12) Uleiul vegetal pur, produs din plante oleaginoase, prin presare, extracție sau alte proceduri comparabile, brut sau rafinat, dar nemodificat din punct de vedere chimic, poate fi folosit, de asemenea, ca biocombustibil în cazurile specifice în care utilizarea sa este compatibilă cu tipul de motor implicat și cu cerințele corespunzătoare în privința emisiilor.

[…]

(14) Bioetanolul și biodieselul, când sunt utilizate pentru vehicule, în formă pură sau în amestec, trebuie să satisfacă standardele de calitate stabilite pentru a asigura performanțe optime ale motoarelor. […]

(19) În rezoluția sa din 18 iunie 1998 [JO C 210, p. 215], Parlamentul European a solicitat o creștere a segmentului de piață al biocombustibililor la 2 % într-o perioadă de cinci ani, printr-un pachet de măsuri, inclusiv scutiri de la plata taxelor, asistență financiară pentru industria prelucrătoare și stabilirea unei cote obligatorii de biocombustibili pentru companiile petroliere.

(20) Metoda optimă pentru creșterea segmentului de piață al biocombustibililor pe pieţele naționale și pe piața comunitară depinde de disponibilitatea resurselor și a materiilor prime, de politicile naționale și comunitare privind promovarea biocombustibililor, de facilitățile fiscale acordate și de implicarea corespunzătoare a tuturor acționarilor/părților.

[…]

(22) Promovarea producerii și a utilizării biocombustibililor ar putea contribui la o reducere a dependenței de importul de energie și a emisiilor de gaze care creează efectul de seră. În plus, biocombustibilii, în formă pură sau în amestec, pot fi utilizați, în principiu, în autovehiculele existente și pot folosi sistemul de distribuție a combustibilului al autovehiculelor actuale. Amestecarea biocombustibilului cu combustibili fosili ar putea facilita o potențială reducere a costurilor în sistemul de distribuție comunitar.

[…]

(27) Trebuie introduse măsuri pentru dezvoltarea rapidă a standardelor de calitate pentru biocombustibilii care urmează să fie folosiți în sectorul auto, atât ca biocombustibili puri, cât și sub forma unor componente în amestec cu combustibili convenționali. Deși fracția biodegradabilă a deșeurilor este o potențială sursă utilă de producere a biocombustibililor, standardul de calitate trebuie să ia în considerare posibilul risc de contaminare pe care îl prezintă deșeurile, în așa fel încât să se evite componentele speciale care aduc daune vehiculului sau determină deteriorarea emisiilor."

4 Articolul 1 din Directiva 2003/30 prevede:

„Prezenta directivă are drept scop promovarea utilizării în transporturi a biocombustibililor sau a altor combustibili regenerabili pentru înlocuirea motorinei sau a benzinei în fiecare stat membru, pentru a contribui la unele obiective cum ar fi îndeplinirea angajamentelor privind schimbarea climatului, securitatea aprovizionării care să nu dăuneze mediului și promovarea surselor de energie regenerabile."

5 Potrivit articolului 2 din această directivă:

„(1) În înțelesul prezentei directive, se aplică următoarele definiții:

(a) «biocombustibili» înseamnă combustibili lichizi sau gazoși pentru transport, produși din biomasă;

(b) «biomasă» înseamnă partea biodegradabilă a produselor, deșeurilor și reziduurilor din agricultură (inclusiv substanțele vegetale și animale), sectorul forestier și ramurile industriale aferente, precum și partea biodegradabilă a deșeurilor industriale și municipale;

[…]

(2) Se consideră biocombustibili cel puțin produsele menționate mai jos:

(a) «bioetanol»: etanol produs din biomasă și/sau fracția biodegradabilă a deșeurilor, în vederea utilizării ca biocombustibil;

(b) «biodiesel»: un ester metilic produs din ulei vegetal sau animal, de calitatea motorinei, în vederea utilizării ca biocombustibil;

[…]

(j) «ulei vegetal pur»: ulei produs din plante oleaginoase prin presare, extracție sau alte proceduri comparabile, brut sau rafinat, dar nemodificat din punct de vedere chimic în cazul în care este compatibil cu tipul de motor implicat și cu cerințele corespunzătoare în privința emisiilor.”

6 Articolul 3 din directiva menționată are următorul cuprins:

„(1) (a) Statele membre trebuie să ia măsuri pentru ca o proporție minimă de biocombustibili și alți combustibili regenerabili să fie plasată pe piețele lor, iar în acest scop trebuie să stabilească obiective naționale orientative.

(b) (i) O valoare de referință pentru aceste obiective este 2 %, calculată pe baza conținutului de energie al tuturor tipurilor de benzine și motorine utilizate în transport, plasate pe piețele lor înainte de 31 decembrie 2005.

(ii) O valoare de referință pentru aceste obiective este 5,75 %, calculată pe baza conținutului de energie al tuturor tipurilor de benzine și motorine utilizate în transport, plasate pe piețele lor înainte de 31 decembrie 2010.

(2) Biocombustibilii pot fi disponibili în oricare dintre următoarele forme:

(a) ca biocombustibili puri sau în concentrație ridicată în derivatele uleiurilor minerale, în conformitate cu standardele de calitate specifice pentru aplicații în transport;

(b) ca biocombustibili amestecați în derivate ale uleiurilor minerale, în conformitate cu normele europene adecvate care descriu specificațiile tehnice ale combustibililor utilizați în transport (EN 228 și EN 590);

(c) ca lichide derivate din biocombustibili, cum ar fi ETBE (etil-terț-butil-eter), în cazul cărora procentajul de biocombustibil este conform specificației din articolul 2 alineatul (2).

[…]

(4) În cadrul măsurilor pe care le iau, statele membre trebuie să ia în considerare climatul general și echilibrul ecologic al diferitelor tipuri de biocombustibili și alți combustibili regenerabili și pot să acorde prioritate promovării acelor combustibili care realizează un foarte bun echilibru ecologic din punctul de vedere al costurilor, ținând cont în același timp de competitivitate și de securitatea aprovizionării.

[…]"

Directiva 2003/96/CE

7 Directiva 2003/96/CE a Consiliului din 27 octombrie 2003 privind restructurarea cadrului comunitar de impozitare a produselor energetice și a electricității (JO L 283, p. 51, Ediție specială, 09/vol. 2, p. 98) are drept obiect să impună la nivel comunitar impozitarea și a altor produse energetice decât uleiurile minerale acoperite prin Directiva 92/81/CEE a Consiliului din 19 octombrie 1992 privind armonizarea structurilor accizelor la uleiurile minerale (JO L 316, p. 12), astfel cum a fost modificată prin Directiva 94/74/CE a Consiliului din 22 decembrie 1994 (JO L 365, p. 46) și prin Directiva 92/82/CEE a Consiliului din 19 octombrie 1992 privind apropierea legislativă a ratelor accizelor la uleiurile minerale (JO L 316, p. 19), astfel cum a fost modificată prin Directiva 94/74.

8 Articolul 1 din Directiva 2003/96 prevede că statele membre impozitează produsele energetice în conformitate cu această directivă.

9 Articolul 2 din directiva menționată prevede:

„(1) În sensul prezentei directive, termenul «produse energetice» se aplică produselor:

(a) incluse în codurile NC [ale Nomenclaturii combinate, denumită în continuare «NC»] 1507-1518, dacă acestea sunt destinate utilizării drept combustibil pentru încălzire sau carburant;

(b) incluse în codurile NC 2701, 2702 și 2704-2715;

[…]

(3) […]

Pe lângă produsele impozabile enumerate la alineatul (1), orice produs destinat să fie utilizat, pus în vânzare sau utilizat drept carburant, drept aditiv sau în vederea măririi volumului final al carburanților se impozitează la rata aplicabilă carburantului echivalent.

[…]

(5) Trimiterile din prezenta directivă la codurile nomenclaturii combinate sunt cele care figurează în Regulamentul (CE) nr. 2031/2001 al Comisiei din 6 august 2001 de modificare a anexei I la Regulamentul (CE) nr. 2658/87 al Consiliului privind Nomenclatura tarifară și statistică și Tariful vamal comun [(JO L 279, p. 1, Ediție specială, 02/vol. 4, p. 3)]."

10 Articolul 16 din Directiva 2003/96 are următorul cuprins:

„(1) Fără a aduce atingere alineatului (5), statele membre pot aplica o scutire sau o rată redusă a impozitării sub control fiscal la produsele impozabile menționate în articolul 2 în cazul în care aceste produse sunt alcătuite din unul sau mai multe din următoarele produse sau conțin unul sau mai multe din următoarele produse:

— produse incluse în codurile NC 1507-1518;

[…]

(3) Scutirea sau reducerea impozitării aplicate de statele membre se modifică pentru a ține cont de evoluția prețurilor materiilor prime, pentru a evita supracompensarea costurilor adiționale legate de fabricarea produselor menționate în alineatul (1)."

Regulamentul nr. 2031/2001

11 Potrivit dispozițiilor anexei I la Regulamentul nr. 2031/2001, uleiul de rapiță este clasificat la poziția 1514 din NC și motorina la poziția 2710 din NC.

Reglementarea națională

Legea privind impozitul pe uleiurile minerale

12 Legea privind impozitul pe uleiurile minerale (Mineralölsteuergesetz), astfel cum a fost modificată prin Legea referitoare la modificarea Legii privind impozitul pe uleiurile minerale și a altor legi din 23 iulie 2002 (BGBl. 2002 I, p. 2778, denumită în continuare „Legea privind impozitul pe uleiurile minerale"), conținea un articol 2a, care, în cadrul titlului „Cote reduse în favoarea biocombustibililor", prevedea cele ce urmează:

„1) Cotele stabilite la articolul 2 alineatul 1 și la articolul 3 alineatul 1 sunt reduse până la 31 decembrie 2008 cu o valoare echivalentă componentei de biocombustibili conținute în mod dovedit în uleiurile minerale vizate de aceste articole.

2) Biocombustibilii sunt produse energetice obținute exclusiv din biomasă […]. Produsele energetice obținute în parte din biomasă în sensul primei teze sunt considerate ca fiind biocombustibili într-o măsură proporțională cu componenta în discuție. Metilesterii din uleiuri vegetale sunt considerați biocombustibili.

3) Revine Ministerului Federal de Finanțe […] să prezinte Bundestagului [camera inferioară a Parlamentului Federal] o dată la doi ani, și pentru prima dată până la 31 martie 2004, un raport privind comercializarea biocombustibililor și evoluția cursurilor biomasei și ale petrolului brut, precum și a prețurilor combustibililor, și să propună în acest raport, dacă este cazul, o adaptare la evoluția pieței a reducerilor cotelor în favoarea biocombustibililor."

13 A doua lege de modificare a dispozițiilor fiscale – Legea fiscală de modificare din 2003 (Zweites Gesetz zur Änderung steuerrechtlicher Vorschriften – Steueränderungsgesetz 2003) din 15 decembrie 2003 (BGBl. 2003 I, p. 2645) a modificat articolul 2a alineatele 1 și 2 din Legea privind impozitul pe uleiurile minerale începând de la 1 ianuarie 2004, pentru a prelungi aplicarea ratelor reduse în favoarea biocombustibililor până la 31 decembrie 2009 și pentru a extinde câmpul acestora de aplicare la biocombustibili pentru încălzire. Alineatul 3 al acestui articol a fost modificat după cum urmează:

„Acordarea de cote reduse nu trebuie să conducă la supracompensarea costurilor adiționale legate de fabricarea biocombustibililor și a biocombustibililor pentru încălzire vizați la alineatul 1; în acest scop, revine Ministerului Federal de Finanțe […] să prezinte în fiecare an Bundestagului, și pentru prima dată până la 31 martie 2005, un raport privind, în special, comercializarea biocombustibililor și a biocombustibililor pentru încălzire și privind evoluția cursurilor biomasei și ale petrolului brut, precum și a prețurilor combustibililor și a combustibililor pentru încălzire, și să propună în acest raport, în caz de supracompensare, o adaptare la evoluția pieței, rezultată din cursul materiilor prime, a reducerilor cotelor în favoarea biocombustibililor și a biocombustibililor pentru încălzire. În această privință, trebuie să se țină seama de efectele asupra protecției mediului și a climatului, asupra protecției resurselor naturale, asupra costurilor externe ale diferiților combustibili, asupra siguranței aprovizionărilor și asupra realizării obiectivului privind procentul minim de biocombustibili și de alți combustibili regenerabili în conformitate cu [Directiva 2003/30]. […]"

Legea privind impozitul pe energie

14 Legea privind reforma impozitului pe produsele energetice și de modificare a Legii privind impozitul pe electricitate (Gesetz zur Neuregelung der Besteuerung von Energieerzeugnissen und zur Änderung des Stromsteuergesetzes) din 15 iulie 2006 (BGBl. 2006 I, p. 1534), referindu-se în mod explicit la Directivele 2003/30 și 2003/96, a introdus, prin intermediul articolului 1, Legea privind impozitul pe energie (Energiesteuergesetz). Această din urmă lege, intrată în vigoare la 1 august 2006 și care abrogă începând cu această dată Legea privind impozitul pe uleiurile minerale, supune impozitării biocombustibilii, în calitate de „produse energetice".

15 Articolul 50 din Legea privind impozitul pe energie, intitulat „Scutire în favoarea biocombustibililor și a biocombustibililor pentru încălzire", prevede la alineatele 1 și 2 cele ce urmează:

„1) Contribuabilul poate solicita să beneficieze de o scutire pentru produsele energetice impozitate în mod dovedit care cuprind biocombustibili sau biocombustibili pentru încălzire. [….] Beneficiul scutirii se acordă, fără a aduce atingere dispozițiilor de la alineatul 2 a treia teză, până la 31 decembrie 2009.

2) Scutirea se acordă până la nivelul impozitului aferent componentei de biocombustibil sau de biocombustibil pentru încălzire. Prin derogare de la prima teză, produsele energetice […] care conțin esteri de metil de acizi grași sau de ulei vegetal, precum biocombustibilii, nu beneficiază decât de o scutire parțială pentru componenta de esteri de metil de acizi grași sau de ulei vegetal. Scutirea se ridică la

[…]

2. per 1 000 l de ulei vegetal

până la 31 decembrie 2007	470,40 EUR
de la 1 ianuarie 2008 până la 31 decembrie 2008	370,40 EUR
de la 1 ianuarie 2009 până la 31 decembrie 2009	290,40 EUR
de la 1 ianuarie 2010 până la 31 decembrie 2010	210,40 EUR
de la 1 ianuarie 2011 până la 31 decembrie 2011	140,40 EUR
începând cu 1 ianuarie 2012	20,40 EUR

[…]”

16 Articolul 50 alineatul 4 din Legea privind impozitul pe energie prevede, după modelul dispozițiilor anterioare din Legea privind impozitul pe uleiurile minerale, că scutirea nu

trebuie să conducă la supracompensarea costurilor adiționale legate de fabricarea biocombustibililor.

17 Articolul 50 din Legea privind impozitul pe energie a fost modificat cu începere de la 1 ianuarie 2007 prin Legea de introducere a unei obligații în materie de biocombustibili prin modificarea Legii federale privind protecția împotriva emisiilor de poluanți și modificarea dispozițiilor în materie de impozitare a energiei și a electricității (Gesetz zur Einführung einer Biokraftstoffquote durch Änderung des Bundes-Immissionsschutzgesetzes und zur Änderung energie- und stromsteuerrechtlicher Vorschriften) din 18 decembrie 2006 (BGBl. 2006 I, p. 3180, denumită în continuare „Legea de introducere a unei obligații în materie de biocombustibili"). Referindu-se în mod expres la Directivele 2003/30 și 2003/96, această din urmă lege urmărește, în mare măsură, să înlocuiască avantajul fiscal acordat biocombustibililor prin obligația de amestecare sau de comercializare a unei componente minime de biocombustibili.

18 Articolul 50 alineatul 1 din Legea privind impozitul pe energie, astfel cum a fost modificat prin Legea de introducere a unei obligații în materie de biocombustibili, limitează astfel, la punctul 1, începând cu acest moment, scutirea numai la biocombustibilii puri, anume aceia care nu sunt amestecați cu alte produse energetice, cu excepția totuși, în temeiul punctelor 2 și 3, a biocombustibililor care „merită în special să fie promovați". Aceștia din urmă, enumerați la alineatul 5 al articolului 50, includ în special hidrocarburile sintetice sau amestecurile acestora produse prin transformarea termochimică a biomasei, denumiți „BtL", precum și produsele energetice care cuprind o componentă de 70 %-90 % de bioetanol, denumiți „E85".

Legea federală privind protecția împotriva emisiilor de poluanți

19 Legea de introducere a unei obligații în materie de biocombustibili a modificat, de asemenea cu începere de la 1 ianuarie 2007, Legea federală privind protecția împotriva emisiilor de poluanți (Bundes-Immissionsschutzgesetz) din 26 septembrie 2002 (BGBl. 2002 I, p. 3830), stabilind, la articolul 37a alineatul 3 din aceasta, componenta minimă de biocombustibil care trebuie să fie conținută de cantitatea totală de combustibil

comercializat. Potrivit alineatului 4 al articolului menționat, această componentă minimă poate fi garantată prin amestecarea cu benzină sau cu motorină sau prin comercializarea de biocombustibil pur.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

20 Reclamanta din acțiunea principală comercializează în Germania din anul 2005 un combustibil, denumit „Plantanol-Diesel", obținut prin amestecul, într-o cisternă de camion amenajată în acest scop, de ulei vegetal virgin, în speță de ulei de rapiță rafinat (60 % în vară și 50 % în iarnă), de motorină de origine fosilă (37 % în vară și 47 % în iarnă) și de aditivi specifici (3 %). Acest produs este destinat unor diferite parcuri de vehicule municipale, precum și unei societăți de transport public din Frankfurt am Main.

21 Potrivit deciziei de trimitere, „Plantanol-Diesel", care ar fi conform exigențelor din standardul DIN V 51605, poate fi utilizat atât pentru motoarele diesel vechi, cât și pentru cele moderne, cu injecție directă, fără a fi necesar să se instaleze echipamente noi sau să se efectueze modificări tehnice la nivelul motoarelor vehiculelor respective. În plus, anumite studii ar fi evidențiat avantajele acestui produs în raport cu combustibilii fosili din punctul de vedere al emisiilor de pulberi în suspensie de funingine, al bilanțului de CO_2, al consumului și al potențialului cancerigen.

22 Ca urmare a intrării în vigoare, la 1 ianuarie 2007, a articolului 50 alineatul 1 punctul 1 din Legea privind impozitul pe energie, astfel cum a fost modificat prin Legea de introducere a unei obligații în materie de biocombustibili, Hauptzollamt Darmstadt a solicitat reclamantei din acțiunea principală plata impozitului pe produsele energetice pentru perioada 1 ianuarie 2007-31 mai 2007, în ceea ce privește componenta de ulei vegetal conținută în „Plantanol-Diesel".

23 Fiind sesizat printr-o cerere de măsuri provizorii, Hessisches Finanzgericht a suspendat, prin Ordonanța din 2 octombrie 2007, decizia de impunere aferentă lunilor mai și iunie 2007, pentru motivul că avea îndoieli serioase cu privire la compatibilitatea respectivului articol 50 alineatul 1 punctul 1 cu Directiva 2003/30. Prin Ordonanța din 14 aprilie 2008, Bundesfinanzhof a anulat această ordonanță privind măsurile provizorii.

24 La 10 octombrie 2007, Hauptzollamt Darmstadt a respins acțiunea grațioasă introdusă de reclamanta din acțiunea principală cu privire la decizia de impunere aferentă lunii mai 2007.

25 Reclamanta din acțiunea principală a introdus o acțiune în contencios împotriva acestei decizii în fața Hessisches Finanzgericht.

26 În decizia de trimitere, această din urmă instanță consideră că articolul 50 alineatul 1 punctul 1 din Legea privind impozitul pe energie, astfel cum a fost modificată prin Legea de introducere a unei obligații în materie de biocombustibili, este contrară dreptului comunitar.

27 În primul rând, instanța respectivă consideră că această dispoziție este contrară Directivei 2003/30, pentru că încetează să scutească componenta de biocombustibil provenită din ulei vegetal virgin în cadrul unui amestec de combustibili. Astfel, aplicând un tratament egal componentelor de amestec de combustibili provenite din biocombustibili și părților provenite din combustibili fosili, Republica Federală Germania nu ar mai fi în măsură să atingă obiectivul de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră în domeniul transporturilor. În plus, cu ocazia eliminării acestei scutiri, nu s-ar fi făcut nicio evaluare cu privire la efectele sale asupra criteriilor de dezvoltare durabilă. De altfel, legiuitorul național ar fi considerat în mod greșit că această eliminare era necesară pentru a evita o supracompensare.

28 În al doilea rând, instanța de trimitere consideră că dispoziția menționată este contrară anumitor principii generale de drept comunitar. Aceasta ar fi contrară principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime, din moment ce operatorii economici nu puteau să prevadă că va fi adoptată, întrucât reglementarea comunitară nu a fost modificată între timp și nicio măsură tranzitorie nu a fost prevăzută. Or, Directiva 2003/30 s-ar întemeia pe premisa că toți biocombustibilii, indiferent dacă sunt utilizați în stare pură sau amestecați, permit realizarea obiectivelor vizate. De asemenea, chiar această dispoziție ar fi contrară principiului proporționalității, întrucât nu ar fi necesară pentru a proteja în mod eficace veniturile fiscale. Astfel, pe de o parte, nicio evaluare a acestor pierderi nu ar fi fost făcută și, pe de altă parte, o nouă scutire ar fi fost introdusă în același timp în favoarea biocombustibililor care „merită în special să fie protejați" și care reprezintă de asemenea biocombustibili amestecați.

29 În aceste condiții, Hessisches Finanzgericht a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 3 din Directiva 2003/30/CE […] se opune, în special în lumina considerentelor (10), (12), (14), (19), (22) și (27) ale acestei directive, unei dispoziții naționale cum este cea de la articolul 50 alineatul 1 punctul 1 din Legea privind impozitul pe energie […], modificată prin Legea [de introducere a unei obligații în materie de biocombustibili], care exclude de la beneficiul unei scutiri de impozit părțile de biocombustibili provenite din ulei vegetal, conținute în amestecurile de combustibili și care corespund cerințelor standardului DIN V 51605 (versiunea: iulie 2006)?

2) Principiile securității juridice și protecției încrederii legitime recunoscute de dreptul comunitar impun ca un stat membru să nu poată modifica, în detrimentul întreprinderilor favorizate până în acel moment, dispozițiile adoptate în scopul transpunerii Directivei [2003/30] și care au ca obiect punerea în aplicare a unui sistem multianual de sprijin prin intermediul avantajelor fiscale, decât în prezența unor împrejurări absolut excepționale în cursul perioadei de aplicare a sistemului în discuție?"

30 Întrucât a considerat că întrebările respective necesită un răspuns urgent din partea Curții, dat fiind că, pe de o parte, supraviețuirea economică a reclamantei din acțiunea principală, care și-a întrerupt temporar activitățile din 15 iulie 2007, depinde de soluția pronunțată în acțiunea principală și, pe de altă parte, că aceasta are o considerabilă incidență economică, ce depășește limitele prezentei spețe, reglementarea națională în discuție putând să lipsească de valoare investițiile realizate, datorită avantajelor fiscale, pentru a promova dezvoltarea biocombustibililor, instanța de trimitere a solicitat Curții judecarea trimiterii preliminare potrivit procedurii accelerate, în temeiul articolului 104a primul paragraf din Regulamentul de procedură.

31 Prin Ordonanța din 3 iulie 2008, președintele Curții a respins această cerere pentru motivul că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 104a primul paragraf.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

32 Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 3 din Directiva 2003/30 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale precum cea din acțiunea principală, care exclude de la regimul de scutire fiscală prevăzut de aceasta în favoarea biocombustibililor un produs, precum cel din speță, care provine dintr-un amestec de ulei vegetal, de motorină de origine fosilă și de aditivi specifici.

33 În această privință, trebuie să se arate de la început că, dacă Directiva 2003/30 are drept scop, potrivit articolului 1, promovarea utilizării în transporturi a biocombustibililor sau a altor combustibili regenerabili pentru înlocuirea motorinei sau a benzinei în

fiecare stat membru, aceasta nu impune statelor membre niciun obiectiv imperativ în privința introducerii pe piață a unei componente minime de biocombustibili.

34 Astfel, după cum reiese chiar din cuprinsul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din directiva menționată, aceasta se limitează să prevadă, potrivit propriei formulări, că statele „trebuie", prin stabilirea unor obiective naționale „orientative", să atingă o astfel de componentă minimă, care, fiind calculată pe baza conținutului de energie, este stabilită la alineatul (1) litera (b) al acestui articol, pentru 31 decembrie 2005, la 2 % și, respectiv, pentru 31 decembrie 2010, la 5,75 % din cantitatea totală de benzină și de motorină utilizată în transport și pusă în vânzare pe piața națională.

35 Or, trebuie să se constate că Directiva 2003/30 nu impune statelor membre nici măsurile care trebuie luate pentru atingerea acestor obiective orientative, ci le lasă, în această privință, libertatea de a alege natura măsurilor care trebuie adoptate, astfel încât statele respective dispun de o marjă largă de apreciere pentru a ține seama, în special, precum rezultă din considerentul (20) al acestei directive, de disponibilitatea de resurse și de materii prime, precum și de politica națională privind promovarea biocombustibililor.

36 Rezultă că dispozițiile Directivei 2003/30 nu impun statelor membre obligația de a introduce sau de a menține în vigoare regimul de scutire fiscală în favoarea biocombustibililor. În această privință, reiese din considerentul (19) al acestei directive că, dacă un regim de scutire fiscală constituie unul dintre mijloacele aflate la dispoziția statelor membre pentru a atinge obiectivele prevăzute de directiva menționată, există și alte mijloace care pot fi avute în vedere, precum asistența financiară pentru industria prelucrătoare sau stabilirea unei cote obligatorii de biocombustibili pentru companiile petroliere.

37 De altfel, reiese din articolul 3 alineatul (4) din Directiva 2003/30 că statele membre dispun de asemenea de o largă putere de apreciere cu privire la produsele pe care doresc să le promoveze pentru a atinge obiectivele prevăzute de aceasta, statele menționate putând să aleagă să încurajeze cu prioritate anumite tipuri de biocombustibili, ținând

seama de climatul general și de echilibrul ecologic, de rentabilitatea acestora, precum și de competitivitatea și de securitatea aprovizionării.

38 În aceste condiții, trebuie să se constate că niciun drept la o scutire fiscală, și cu atât mai mult în favoarea unui produs determinat, nu poate fi dedus din dispozițiile directivei menționate.

39 Dimpotrivă, rezultă din articolul 1 din Directiva 2003/96 că statele membre au, în principiu, obligația de a impozita un produs precum cel din acțiunea principală, din momentul în care acesta, provenind dintr-un amestec de motorină de origine fosilă, care figurează la poziția 2710 din NC, de ulei vegetal, în speță de ulei de rapiță, care figurează la poziția 1514 din NC, și de aditivi, și fiind destinat utilizării drept combustibil pentru încălzire sau drept combustibil, constituie, în temeiul articolului 2 alineatul (1) literele (a) și (b) și al articolului 3 alineatul (2) din directivă, un „produs energetic" în sensul articolului menționat (a se vedea în această privință Hotărârea din 18 decembrie 2008, Afton Chemical, C-517/07, Rep., p. I-10427, punctul 40).

40 Totuși, conform articolului 16 alineatul (1) din Directiva 2003/96, statele membre pot aplica o scutire sau o rată redusă a impozitării unor astfel de produse energetice (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 iulie 2007, Fendt Italiana, C-145/06 și C-146/06, Rep., p. I-5869, punctul 36).

41 În consecință, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 3 din Directiva 2003/30 trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări naționale precum cea din acțiunea principală, care exclude de la regimul de scutire fiscală prevăzut de aceasta în favoarea biocombustibililor un produs precum cel din speță, care provine dintr-un amestec de ulei vegetal, de motorină de origine fosilă și de aditivi specifici.

Cu privire la a doua întrebare

42 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă principiile generale ale securității juridice și protecției încrederii legitime se opun ca un stat membru să elimine în privința unui produs precum cel din acțiunea principală, înainte de data limită prevăzută inițial de reglementarea națională, regimul de scutire fiscală care îi era aplicabil. În special, instanța menționată urmărește să se stabilească dacă o astfel de eliminare este subordonată condiției existenței unor împrejurări excepționale.

43 Trebuie amintit că principiile securității juridice și protecției încrederii legitime fac parte din ordinea juridică comunitară. Pentru acest motiv, trebuie respectate de instituțiile comunitare, dar și de statele membre în exercitarea competențelor conferite prin directivele comunitare (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 3 decembrie 1998, Belgocodex, C-381/97, Rec., p. I-8153, punctul 26, Hotărârea din 26 aprilie 2005, „Goed Wonen", C-376/02, Rec., p. I-3445, punctul 32, precum și Hotărârea din 21 februarie 2008, Netto Supermarkt, C-271/06, Rep., p. I-771, punctul 18).

44 De aici rezultă că o reglementare națională precum cea din acțiunea principală, care urmărește să transpună în ordinea juridică internă a statului membru respectiv dispozițiile Directivelor 2003/30 și 2003/96, trebuie să respecte aceste principii generale ale dreptului comunitar.

45 Potrivit unei jurisprudențe constante, numai instanța de trimitere este competentă să examineze dacă o astfel de reglementare națională este conformă principiilor menționate (a se vedea în special Hotărârea din 11 mai 2006, Federation of Technological Industries și alții, C-384/04, Rec., p. I-4191, punctul 34, Hotărârea din 14 septembrie 2006, Elmeka, C-181/04-C-183/04, Rec., p. I-8167, punctele 35 și 36, precum și Hotărârea din 17 iulie 2008, ASM Brescia, C-347/06, Rep., p. I-5641, punctul 72), Curtea, care se pronunță asupra trimiterii preliminare în temeiul articolului 234 CE, fiind competentă numai să îi furnizeze acesteia toate elementele de

interpretare proprii dreptului comunitar care pot să îi permită să aprecieze această conformitate (a se vedea în special Hotărârea din 18 decembrie 1997, Molenheide și alții, C-286/94, C-340/95, C-401/95 și C-47/96, Rec., p. I-7281, punctul 49).

46 În această privință, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței, principiul securității juridice, care are drept corolar principiul protecției încrederii legitime, impune, pe de o parte, ca normele să fie clare și precise și, pe de altă parte, ca aplicarea acestora să fie previzibilă pentru justițiabili (a se vedea în special Hotărârea din 15 februarie 1996, Duff și alții, C-63/93, Rec., p. I-569, punctul 20, Hotărârea din 18 mai 2000, Rombi și Arkopharma, C-107/97, Rec., p. I-3367, punctul 66, și Hotărârea din 7 iunie 2005, VEMW și alții, C-17/03, Rec., p. I-4983, punctul 80). Acest imperativ se impune cu o rigoare specială atunci când este vorba despre o reglementare susceptibilă să comporte sarcini financiare, pentru a permite persoanelor interesate să cunoască cu exactitate întinderea obligațiilor pe care le impune (Hotărârea din 29 aprilie 2004, Sudholz, C-17/01, Rec., p. I-4243, punctul 34).

47 Întrucât reglementarea națională a eliminat regimul de scutire fiscală în discuție în acțiunea principală, se pare că, în speță, aceasta este conformă cu cerința clarității și preciziei.

48 În ceea ce privește caracterul previzibil al eliminării regimului de scutire fiscală în discuție, trebuie să se observe că, dacă această eliminare nu a avut loc decât pentru viitor și ea nu a pus, prin urmare, în discuție scutirea dobândită de reclamanta din acțiunea principală pentru anii 2005 și 2006, atât Legea privind impozitul pe uleiurile minerale, în versiunea intrată în vigoare la 1 ianuarie 2004, cât și Legea privind impozitul pe energie, în versiunea intrată în vigoare la 1 august 2006, prevedeau aplicarea acestui regim de scutire fiscală până la 31 decembrie 2009. În privința biocombustibililor, cum este cazul produsului în discuție în acțiunea principală, reglementarea adoptată ulterior, la 18 decembrie 2006, a eliminat, totuși, în mod anticipat, acest regim de scutire fiscală, producând efecte începând cu 1 ianuarie 2007.

49 Cu toate acestea, trebuie amintit că Curtea s-a pronunțat deja în sensul că principiul securității juridice nu impune absența unor modificări legislative, ci impune mai

degrabă ca legiuitorul să țină seama de situațiile speciale ale operatorilor economici și să prevadă, dacă este cazul, adaptări la aplicarea noilor norme juridice (a se vedea Hotărârea VEMW și alții, citată anterior, punctul 81).

50 În speță, pare să reiasă în această privință din dosarul înaintat Curții, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere, că, dacă produse precum cele în discuție în acțiunea principală nu mai sunt scutite de impozitul pe produse energetice, acestea pot totuși să beneficieze de regimul, instituit în mod simultan prin reglementarea menționată, care constă în obligarea furnizorilor de combustibili să respecte o componentă minimă imperativă de biocombustibili în combustibili.

51 În ceea ce privește, mai specific, principiul protecției încrederii legitime, trebuie totuși să se arate că, în cauza din acțiunea principală, legiuitorul național a eliminat în mod anticipat un regim de scutire fiscală, în legătură cu care indicase anterior de două ori, prin dispoziții exprese din reglementarea sa, că acest regim ar fi menținut în vigoare până la o scadență ulterioară precizată în mod clar.

52 Trebuie să se admită că un operator economic, precum reclamanta din acțiunea principală, care și-a început activitățile în cadrul regimului de scutire fiscală în discuție în acțiunea principală, în favoarea biocombustibililor, și care, în acest scop, a făcut investiții costisitoare, își poate vedea interesele afectate în mod considerabil printr-o eliminare anticipată a acestui regim, iar aceasta cu atât mai mult atunci când această eliminare este efectuată în mod neașteptat și imprevizibil, fără să îi lase timpul necesar pentru a se adapta la noua situație legislativă.

53 Din jurisprudența constantă a Curții rezultă că posibilitatea de a se prevala de principiul protecției încrederii legitime este deschisă oricărui operator economic căruia o autoritate națională îi induce speranțe întemeiate. Totuși, dacă un operator economic prudent și avizat poate să prevadă adoptarea unei măsuri de natură a-i afecta interesele, acesta nu ar putea să invoce beneficiul unui astfel de principiu atunci când această măsură este adoptată. În plus, operatorii economici nu au dreptul să își plaseze încrederea legitimă în menținerea unei situații existente care poate fi modificată în

temeiul puterii de apreciere a autorităților naționale (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 15 iulie 2004, Di Lenardo și Dilexport, C-37/02 și C-38/02, Rec., p. I-6911, punctul 70 și jurisprudența citată, și Hotărârea din 7 septembrie 2006, Spania/Consiliul, C-310/04, Rec., p. I-7285, punctul 81).

54 În această privință, având în vedere încrederea pe care un contribuabil ar putea să o aibă în privința aplicării unui avantaj fiscal, Curtea s-a pronunțat deja în sensul că, atunci când o directivă în materie fiscală acordă competențe largi statelor membre, o modificare legislativă adoptată în conformitate cu directiva nu poate fi considerată ca fiind imprevizibilă (a se vedea Hotărârea din 29 aprilie 2004, Gemeente Leusden și Holin Groep, C-487/01 și C-7/02, Rec., p. I-5337, punctul 66).

55 Or, astfel cum reiese de la punctele 33-37 din prezenta hotărâre, statele membre dispun de o largă putere de apreciere cu privire la măsurile ce trebuie adoptate în vederea atingerii obiectivelor stabilite la articolul 3 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2003/30 și, în special, ele pot, în acest scop, să prevadă stabilirea unei cote obligatorii de biocombustibili pentru companiile petroliere.

56 În consecință, din moment ce reglementarea națională care a eliminat regimul de scutire fiscală în discuție are drept obiect să impună respectarea unei componente minime obligatorii de biocombustibili în combustibili, nu s-ar putea solicita ca eliminarea menționată, contrar celor sugerate de instanța de trimitere, să fie subordonată existenței unor împrejurări excepționale.

57 Totuși, revine instanței de trimitere să determine dacă un operator economic prudent și avizat putea fi în măsură să prevadă posibilitatea unei astfel de eliminări într-un context precum cel din acțiunea principală. În privința unei regim prevăzut de o reglementare națională, instanța menționată trebuie să aprecieze, ținând cont de modalitățile de informare utilizate în mod normal de statul membru care l-a adoptat și de împrejurările speței, în mod global și *in concreto*, dacă încrederea legitimă a operatorilor economici

avuți în vedere de această reglementare a fost respectată în mod corespunzător (a se vedea în acest sens Hotărârea „Goed Wonen”, citată anterior, punctul 43).

58 În această privință, atât în observațiile scrise, cât și cu ocazia ședinței, reclamanta din acțiunea principală a arătat, fără a fi contrazisă în privința acestui aspect de Hauptzollamt Darmstadt, că acesta din urmă, contactat de reclamantă în cursul lunii ianuarie 2007, nu cunoștea cuprinsul modificărilor aduse Legii privind impozitul pe energie de Legea de introducere a unei obligații în materie de biocombustibili, noile formulare de declarație fiscală necesare ca urmare a acestor modificări rămânând de altfel indisponibile până la jumătatea lunii martie 2007, astfel încât reclamanta a continuat să își completeze declarațiile, între 1 ianuarie 2007 și 31 martie 2007, pe vechile formulare. Reclamanta din acțiunea principală a subliniat de asemenea că, întrucât retragerea anticipată a avantajului fiscal acordat de Legea privind impozitul pe energie a fost efectuată printr-o lege distinctă, ea s-a confruntat cu aplicarea a două legislații, dintre care una prevedea o scutire fiscală, în timp ce cealaltă o suprima.

59 Nu s-ar putea exclude că aceste împrejurări sau unele dintre ele sunt de natură să indice, aspect care trebuie totuși examinat de instanța de trimitere în cadrul litigiului din acțiunea principală, că reglementarea națională care prevede eliminarea scutirii fiscale în discuție, intrată în vigoare într-un termen foarte scurt, nu a avut, la acel moment, un grad de publicitate adecvat în mediile interesate, aspect pe care Hauptzollamt Darmstadt l-a contestat totuși în cadrul ședinței, acordând astfel un acces mai ușor pentru justițiabili la situația dreptului național aplicabil.

60 Totuși, pentru a determina dacă un operator economic prudent și avizat putea fi în măsură să prevadă eliminarea menționată într-o cauză precum cea din acțiunea principală, instanța de trimitere trebuie să țină seama și de diferitele împrejurări care au precedat această intrare în vigoare. În această privință, pentru a furniza un răspuns util instanței de trimitere, trebuie subliniate, în special, următoarele elemente care reies din dosarul înaintat Curții și care privesc atât contextul normativ național, cât și pe cel comunitar.

61 În ceea ce privește, în primul rând, contextul normativ național, care, pentru o întreprindere mică și mijlocie precum cea din acțiunea principală, constituie cadrul legal cel mai accesibil, trebuie să se sublinieze că, începând din 2004, reglementarea națională care a introdus regimul de scutire fiscală în discuție prevedea, în conformitate în special cu dispozițiile articolului 16 alineatul (3) din Directiva 2003/96, că autoritățile naționale au obligația să reexamineze scutirile și reducerile de impozite aplicate biocombustibililor în funcție de evoluția prețurilor materiilor prime pentru a se asigura că aceste avantaje fiscale nu conduc la o supracompensare a costurilor adiționale legate de fabricarea de biocombustibili.

62 În speță, nu s-ar putea exclude că eliminarea scutirii fiscale în favoarea produselor amestecate, precum cel în discuție în acțiunea principală, a fost motivată, chiar și parțial, aspect care trebuie stabilit de instanța de trimitere, de necesitatea de a pune capăt unei astfel de supracompensări. Cu toate acestea, în orice caz, o astfel de dispoziție normativă era de natură să indice de la început operatorilor economici prudenți și avizați că regimul de scutire fiscală aplicabil biocombustibililor era susceptibil să fie adaptat, sau chiar eliminat, de autoritățile naționale pentru a ține seama de evoluția anumitor împrejurări externe și că, prin urmare, nicio certitudine în menținerea unui astfel de regim în cursul unei perioade determinate nu se putea întemeia pe dispozițiile reglementării menționate.

63 Pe de altă parte, trebuie să se observe că, potrivit deciziei de trimitere și potrivit observațiilor scrise depuse de Comisie, eliminarea regimului de scutire fiscală aplicabil biocombustibililor, precum cel în discuție în acțiunea principală, fusese anunțată prin acordul de coaliție încheiat la 11 noiembrie 2005 de noua majoritate guvernamentală, aceasta exprimând în acest acord intenția de a înlocui diferitele avantaje fiscale în favoarea biocombustibililor cu respectarea unei obligații privind amestecul de biocombustibili. De asemenea, reiese din observațiile Hauptzollamt Darmstadt că această măsură ar fi fost anunțată printr-un proiect de lege din 6 aprilie 2006. De altfel, aceeași autoritate vamală a explicat în cadrul ședinței că avuseseră loc în această privință schimburi importante cu mediile interesate în cursul anului 2006.

64 Totuși, trebuie să se țină seama și de faptul că legiuitorul național, cu cinci luni înainte de a elimina regimul de scutire fiscală în favoarea biocombustibililor precum produsul în discuție în acțiunea principală, a confirmat, prin Legea privind impozitul pe energie, în versiunea în vigoare la 1 august 2006, data de 31 decembrie 2009 ca data de scadență a regimului menționat, prevăzând în același timp, în ceea ce privește biocombustibilii proveniți, la fel ca și produsul menționat, din uleiuri vegetale, eliminarea progresivă a acestui regim prin reduceri eșalonate ale cotelor de scutire cu începere de la 1 ianuarie 2008 și până la sfârșitul anului 2012.

65 Este de competența instanței de trimitere să aprecieze în ce măsură o astfel de împrejurare, care reflecta voința legiuitorului național, la jumătatea anului 2006, de a menține în vigoare regimul de scutire fiscală în discuție, a putut să constituie un indiciu, pentru un operator prudent și avizat, că regimul menționat va continua să se aplice cel puțin până la data de scadență prevăzută inițial, anume până la 31 decembrie 2009, respectiv, în parte, până în 2012. În această privință, revine, în special, respectivei instanțe să examineze în ce măsură convingerea unui astfel de operator cu privire la acest aspect a putut fi întărită de împrejurarea că această menținere în vigoare a fost hotărâtă, după diferitele comunicări, expuse la punctul 63 din prezenta hotărâre, care indicau că acest regim va fi eliminat.

66 În ceea ce privește, în al doilea rând, contextul normativ comunitar, trebuie să se sublinieze că reglementarea menționată nu a suferit, în cursul perioadei în discuție, nicio modificare. Totuși, revine instanței de trimitere să aprecieze în ce măsură o astfel de împrejurare a putut să sugereze unui operator prudent și avizat că dreptul național care avea ca obiect să transpună această reglementare rămânea de asemenea neschimbat, în pofida faptului că, astfel cum s-a arătat la punctul 35 din prezenta hotărâre, Directiva 2003/30 conferea statelor membre o largă putere de apreciere cu privire la măsurile ce trebuie adoptate pentru a atinge obiectivele avute în vedere de aceasta.

67 Prin urmare, trebuie să se conchidă că instanța de trimitere trebuie să examineze, ținând seama de ansamblul elementelor precedente, precum și de orice altă împrejurare pertinentă a litigiului cu care a fost sesizată, în cadrul unei aprecieri globale efectuate *in concreto*, dacă reclamanta din acțiunea principală, în calitate de operator prudent și avizat, dispunea de elemente suficiente care să îi permită să prevadă că regimul de

scutire fiscală în discuție în acțiunea principală va fi eliminat înainte de data inițială prevăzută pentru încetarea acestui regim.

68 În consecință, trebuie să se răspundă la cea de a doua întrebare că principiile generale ale securității juridice și protecției încrederii legitime nu se opun în principiu ca un stat membru să elimine, în privința unui produs precum cel din acțiunea principală, înainte de data limită prevăzută inițial de reglementarea națională, regimul de scutire fiscală care îi era aplicabil. În orice caz, o astfel de eliminare nu impune existența unor împrejurări excepționale. Cu toate acestea, revine instanței de trimitere să examineze, în cadrul unei aprecieri globale efectuate *in concreto*, dacă principiile menționate au fost respectate în cauza din acțiunea principală, ținând seama de ansamblul de împrejurări pertinente cu privire la acestea.

Cu privire la cheltuielile de judecată

69 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

1) Articolul 3 din Directiva 2003/30/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 mai 2003 de promovare a utilizării biocombustibililor și a altor combustibili regenerabili pentru transport trebuie interpretat în sensul

că nu se opune unei reglementări naționale precum cea din acțiunea principală, care exclude de la regimul de scutire fiscală prevăzut de aceasta în favoarea biocombustibililor un produs precum cel din speță, care provine dintr-un amestec de ulei vegetal, de motorină de origine fosilă și de aditivi specifici.

2) **Principiile generale ale securității juridice și protecției încrederii legitime nu se opun în principiu ca un stat membru să elimine, în privința unui produs precum cel din acțiunea principală, înainte de data limită prevăzută inițial de reglementarea națională, regimul de scutire fiscală care îi era aplicabil. În orice caz, o astfel de eliminare nu impune existența unor împrejurări excepționale. Cu toate acestea, revine instanței de trimitere să examineze, în cadrul unei aprecieri globale efectuate *in concreto*, dacă principiile menționate au fost respectate în cauza din acțiunea principală, ținând seama de ansamblul de împrejurări pertinente cu privire la acestea.**

Semnături